

TÜRK CEZA HUKUKUNDA DAVA ZAMANAŞIMI

Araş. Gör. Murat Çakır*

Giriş

Çalışmamızın konusunu ceza hukukunda dava zamanaşımı oluşturmaktadır. Bir kişinin işlemiş olduğu fiil, ceza hukukunun kapsamlı ve zor sürecinden geçtikten sonra, her ne kadar suç olarak kabul edilmiş veya hüküm altına alınmış olsa bile zamanaşımı süresinin dolduğundan bahisle kişi hakkında dava açılmayacak veya açılan dava düşecektir. İşte dava zamanaşımı fail hakkında ceza hükmünün tesis edilmesinden önce gündeme gelen ve devlet ile fail arasındaki ceza ilişkisini sona erdiren bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dava zamanaşımının yargılamanın esasını ve kaderini etkileyen bu öneme binaen kapsamının, etkilerinin, hukukî niteliğinin ve sonuçlarının net olması son derecede önemlidir. Bu bağlamda 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu zamanaşımı konusunda mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre daha açık ve anlaşılır düzenlemeler içermekte birlikte, eksik bıraktığı ve düzenlenmediği meseleler nedeniyle çözüme kavuşturmadığı bazı noktalar da mevcuttur. Çalışmamızda önce zamanaşımı hakkında genel bilgiler verilecek, daha sonra dava zamanaşımı konusu işlenecektir. Dava zamanaşımı konusunda önem arz eden durumlar tahlil edilecek, tartışmalı noktalar üzerinde durulacaktır. Nihayet çalışmamızın sonunda da dava zamanaşımının sonuçları anlatılacaktır.

I. ZAMANAŞIMI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

A. GENEL OLARAK

Suç olarak kabul edilen ve haksızlık unsurunu içeren fillerin işlenmesinden sonra, suçu işleyen kişi hakkında dava açılır. Yapılan muhakeme sonucunda kişinin işlediği suç sübuta ererse, kişi bu suçtan dolayı cezalandırılır. Zamanaşımı, kişinin suç olarak kabul edilen fiili işlediği andan itibaren belirli zamanın geçmesiyle kişi hakkında kovuşturma veya cezaî işlemlerin yapılmasını engelleyen bir durum olarak karşımıza çıkar. Başka bir anlatımla kanunda öngörülen sürelerin geçmesiyle, devletin cezalandırma yetkisi ortadan kalkmaktadır. Buna karşın işlenen fiil, dava zamanaşımına rağmen haksızlık unsurunu barındırdığı için suç olma özelliğini korumaya devam eder¹. Fakat zamanaşımı müessesini kabul eden sistemlerde devlet, kanunda öngörülen sürelerin geçmesiyle işlenen suçu cezalandırmayı gerekli görmemektedir. Devletin cezalandırmayı gerekli görmemesi esasen zamanaşımını savunan görüşlerle yakından ilgilidir. Bu görüşler aşağıda incelenecektir.

---

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, murat.cakir@istanbul.edu.tr

¹ İzzet Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6. Bası, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2011, s. 766.

B. ZAMANAŞIMINI SAVUNAN GÖRÜŞLER

1. Manevî Ceza Görüşü

Bu görüşü savunan yazarlara göre, fail suçu işledikten sonra vicdan azabı çekmekte, her an yakalanma ve cezalandırma korkusu içinde yaşamakta ve böylece işlediği haksızlığın bedelini kendi iç dünyasında ödemektedir. Eğer faile zamanaşımı süresi geçtikten sonra ceza verilecek olursa, kişi aynı suçtan dolayı iki kez cezalandırılmış olacak ve ceza adaleti tesis edilememiş olacaktır.²

Bu görüş bazı gerekçelerle eleştirilmiştir. Suç işleyen her fail vicdan azabı çekmemiş ve pişman olmamış olabilir. Her suç işleyen kişi hakkında böyle bir değerlendirmede bulunmak ön kabule dayanacağı için gerçekle bağdaşmayacaktır. Başka bir gerekçe, önemsiz sayılabilecek suçları işleyenlerin vicdan azabı çekeceklerinin beklenmeyeceğini ifade etmektedir. Ayrıca, suçlunun yaşadığı mahkûmiyet korkusunun, hiçbir zaman mahkûmiyet yerine geçemeyeceği ve geçse bile ceza hukukunda cezalar arasında takasın kabul edilemeyeceği savunulmuştur³.

2. İslah Görüşü

Cezalandırmanın asıl amacının ıslah olduğunu savunan yazarlara göre, kişi suçu işledikten sonra zamanaşımı süresince ıslah olmaktadır. Bu nedenle kişiyi tekrar cezalandırmaya gerek yoktur. Bu görüşe göre, zamanaşımı süresince başka bir suçun işlenmemesi ve yurtdışına çıkılmamış olması gibi zamanaşımının varlığını belirleyecek şartların da olması gerekir⁴.

Suçlunun ıslah olduğunun varsayımına dayandığı ve cezanın tek amacının ıslah olmadığı gerekçe gösterilerek bu görüş eleştirilmiştir. Kişinin yeniden suç işlememesinin onun ıslah olduğu anlamına gelmeyeceği, başka bir nedenle de suç işlememiş olabileceği de belirtilmiştir⁵.

3. Delillerin Bozulması ve Kaybolması Görüşü

Suçun işlenmesiyle suça ilişkin bilgilerin ve delillerin hemen ortaya çıkartılması ve olayın aydınlatılması gerekir. Belirli bir zamanın geçmesiyle bu deliller ulaşmak zorlaşmaktadır. Bu görüşteki yazarlar, aradan uzun bir sürenin geçmesiyle suça ait delillerin elde edilmesinin, tanıkların dinlenmesinin zorlaşacağını ve bu nedenle kullanılan delillere güvenin azalacağını ifade etmektedirler⁶. Yine bu görüşü savunanlar ceza zamanaşımını kabul etmemektedirler. Çünkü ceza zamanaşımında ortada kesin bir hüküm vardır ve delillere ihtiyaç yoktur.

Bu görüş, delillerin toplanması için mutlaka suçlunun yakalanması gerekmediği, ortada şüpheli bir durumun varlığının yeterli olduğu gerekçeleri ile eleştirilmiştir.

² Rene Garraud, **Theorique et pratique du droit penal français**, C:II, Paris, 1914, s. 542; aktaran:

Nurullah Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul, s. 16.

³ Bu fikir mutlak adalet düşüncesine dayanmaktadır. (Ayhan Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, C:III, Beta Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 268.)

⁴ Kunter, **a.g.e.**, s. 16.

⁵ Önder, **a.g.e.**, s. 771.

⁶ Fahri Gökçen Taner, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008, s. 37.

4. Psikolojik Değişme Görüşü

Bu görüşü savunanlara göre, insanın psikolojik yapısı sürekli değişmekte, fail ve fiil arasındaki organik bağ zamanla yok olmaktadır. İşlenen fiil belirli bir zaman sonra sabit kalsa da, failin düşünce dünyası değişmektedir. Dolayısıyla faile daha sonra verilecek ceza failin kişiliğine uygun düşmeyecektir⁷. Ayrıca yetişkinler için daha uzun çocuklar için daha kısa zamanaşımı süreleri kabul edilmelidir, çünkü çocukların kişisel gelişimi daha hızlı olmaktadır.

Bu görüş de tamamen metafizik bir anlayışa dayandığı gerekçesiyle eleştirilmiştir⁸. Yine bu görüşün kabulü halinde, verilen cezanın infazına, belirli süre geçtikten sonra son verilmesi gerekecektir. Çünkü failin mahkûmiyet süresince de kişiliği değişecektir.

5. Unutma Görüşü

Bu görüş taraftarlarınınca hangi suç işlenirse işlensin, belirli bir zamanın geçmesiyle suçun etkileri unutulur, toplum tarafından unutilan suçun cezalandırılması da faydalı görülmemektedir. Çünkü cezalandırmanın amaçlarından olan genel önleme, yani toplumun ibret alması sağlanamamaktadır. Bu görüş, toplumun suçu unutmamasının mağdurun da suçu unutacağı anlamına gelmeyeceği, esas olan bireylerin değil, hukukun objektif olarak zarar görmesinin önemli olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir⁹.

6. Sosyal Yararın Yokluğu Görüşü

Bu görüş, üzerinden uzun zaman geçmiş olan bir suçun cezalandırılmasıyla sosyal bir faydanın elde edilemeyeceği düşüncesine dayanmaktadır. Zira suçun işlenmesinden sonra belirli bir sürenin geçmesiyle ceza vermek adaletten çok işkence tesiri oluşturabilir. Böylece toplum hayatında unutilmuş olan bir mesele yeniden gündeme getirilmiş olur. Sonuçta ceza vermekle sosyal bir yarar elde edilemez¹⁰.

C. ZAMANAŞIMINI REDDEDEN GÖRÜŞLER

Zamanaşımını kabul etmeyen görüşler zamanaşımını ya kabul etmezler, ya da zamanaşımının farklı esaslarla yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade ederler. Örneğin *Beccaria*, suçları ağır olan ve ağır olmayan suçlar şeklinde ayırma tabi tutarak inceler. Ağır olan suçların da insanların hafızalarında uzun süre tesir bıraktıkları için daha etkili olduklarını savunup, bu tür suçlarda zamanaşımının kabul edilmemesi gerektiğini ileri sürmüştür. Önemsiz veya ağır olmayan suçlarda fiilin tesiri çok olmadığı için, suçu işleyen bakımından da belirsizliğin ortadan kaldırılması gerektiğini savunmuş, bu suçlar bakımından zamanaşımının ıslah edici etkisinin olduğunu ileri sürmüştür¹¹.

⁷ Sulhi Dönmez/ Sahir Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C.I, İstanbul, 1997, s. 248.

⁸ Faruk Erem/Ahmet Danışman/Mehmet Emin Artuk, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 14. Baskı, Ankara, 1997, s. 986.

⁹ Bkz. Önder, **a.g.e.**, s. 772.

¹⁰ Fevzi Yarbaş/Basri Bağcı, **Türk Ceza Hukukunda Dava Zamanaşımı ve Müddetler**, Ankara, Adalet Yayınevi, 1999, 2. Baskı, s. 4.

¹¹ Cesar Beccaria, **Suçlar ve Cezalar Hakkında**, (Çev.: Sami Selçuk) Ankara, 2004, s. 155 vd.

Bentham, zamanaşımı müessesini mantıksız bulmaktadır. *Bentham*'a göre, zamanaşımı kötülerle yapılan bir anlaşma olup, bu anlaşma sonucunda fail işlediği kötülük karşısında mükâfatlandırılmaktadır¹².

Pozitivistler ise, zamanaşımını iki gerekçeyle kabul etmemektedirler. Birincisi, zamanaşımının suçluyu kurnazlığa ve hilekârlığa teşvik edici özelliğinin olmasıdır. İkincisi de, zamanaşımını sonundaki cezalandırmada sosyal faydanın artık kalmadığı, delillerin elde edilememesi ile gerçeğe ulaşamayacağı düşüncesinin gerçeğe uygun olmadığı yaklaşımıdır. Zamanaşımı geçmesine rağmen, işlenen fiilin ahlaka ve hukuka aykırılığı baki kalmaktadır. Pozitivistlere göre, eğer suç işlendikten sonra suçlunun kişisel yapısında, hareket tarzında tehlikelilik ortadan kalkmışsa zamanaşımı kabul edilebilir.

D. TÜRK CEZA KANUNU'NDAKİ SİSTEM

Türk Ceza Kanunu dava zamanaşımı kabul edilmekle birlikte, hangi görüşle kabul ettiğini kanun metninde veya gerekçesinde belirtmemiştir. Fakat kanundaki düzenlemeden, zamanaşımının belirlenmesinde ağır suçlardan hafif suçlara doğru basamaklı bir sistemin kabul edildiği anlaşılmaktadır. Kamu için daha zararlı olan, tesiri daha fazla olan suçlar açısından (örneğin kasten adam öldürme gibi) daha uzun zamanaşımı süreleri kabul edilmiştir. Zamanaşımını sosyal yarar ölçütü ile savunan ve cezalandırmayla kamu düzeninin tesis edilmesi amacını esas alan görüşü esas alacak olursak, kanun koyucunun bu görüşe yakın bir ilke benimsediğini söyleyebiliriz. Kanunda yazılı sürelerin sonuna kadar dava açılmazsa, bu süre zarfında yeniden suç işlemeyen kişinin tehlikeliliğinin kalmadığı görüşünün de etkili olduğu savunulabilir¹³.

Değinilmesi gereken başka bir konu da kanun koyucunun bazı suçlar açısından zamanaşımını kabul etmemesidir. Türk Ceza Kanunu'nun 66. maddesinin 7. fıkrasında, millete ve devlete karşı, ağırlaştırılmış müebbet, müebbet veya on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçların yurtdışında işlenmesi halinde dava zamanaşımı uygulanmayacağı kuralına yer verilmiştir. Buna göre örneğin, Türk Ceza Kanunu'nun 303. maddesinde düzenlenen "*düşmanla işbirliği yapma*" suçunun yurtdışında işlenmesi halinde, fiilin üzerinden ne kadar süre geçse de zamanaşımı uygulanmaz, fail hakkında dava açılır. Yine Kanun, belirli suç tipleri açısından düzenledikleri madde içerisinde zamanaşımına uğramayacaklarını hüküm altına almıştır (örneğin soykırım suçu).

E. ZAMANAŞIMININ HUKUKİ NİTELİĞİ

Zamanaşımının hukukî niteliğinin tespiti konusunda üç görüş ileri sürülmektedir. Bunlardan birincisi, zamanaşımını maddî ceza hukukuna ait bir mesele olarak gören görüştür. İkinci görüş, zamanaşımını muhakeme hukukuna ait bir mesele olarak kabul eder. Üçüncü görüş de, zamanaşımını karma bir kurum olarak ele alıp, zamanaşımının hem maddî hukuk hem de muhakeme hukuku ile ilgili olduğunu savunmaktadır.

Zamanaşımının hukukî niteliğinin tespiti sadece teorik anlamda sonuç doğurmamaktadır. Zamanaşımıyla ilgili kuralların uygulanmasında maddî ceza hukuku ve muhakeme hukuku ilkeleri farklılık arz etmektedir. Maddî ceza hukukunda zaman bakımından uygulamada fail hakkında "lehe olan kanun" uygulanması esas alınırken, muhakeme hukukunda "derhal uygulama" ilkesi geçerlidir. Yani dava veya ceza zamanaşımı sürelerinin muhakeme esnasında

¹² Fevzi Yarbaş/Basri Bağcı, **a.g.e.**, s. 2.

¹³ Kunter, **a.g.e.**, s. 19.

değişikliğe uğraması halinde, failin lehine olan düzenlemenin uygulanıp uygulanmayacağı konusu zamanaşımının hukuksal niteliğinin tespiti ile ilgilidir. Örneğin soruşturma aşamasında dava zamanaşımı süresinin değiştirilip daha az bir sürenin öngörülmesi halinde, maddî ceza hukukuna göre bu düzenleme fail hakkında lehe bir sonuç doğuracağı için dikkate alınıp buna göre işlem yapılacaktır. Fakat zamanaşımı muhakeme hukukuna ait bir mesele olarak ele alındığı takdirde, derhal uygulama ilkesi gereğince yapılan değişiklik lehe veya aleyhe olup olmadığına bakılmaksızın uygulanacaktır.

1. Zamanaşımını Maddî Ceza Hukukuna Ait Bir Mesele Olarak Kabul Eden Görüş

Bu fikri savunan yazarlar farklı gerekçelerle kendi aralarında ikiye ayrılırlar. Bazılarına göre, zamanaşımı suçun cezalandırılabilme niteliğini kaldırmaktadır. Zira öngörülen sürenin geçmesi ile fiil artık cezalandırılabilirliğini kaybetmektedir. Diğerlerine göre ise, zamanaşımı ile fiil suç olmaktan çıkmakta, sadece devletin ceza verme hakkı düşmektedir. Doktrinde genellikle ikinci gerekçe daha çok kabul görmektedir¹⁴. Aslında her iki gerekçede de zamanaşımı cezaı kaldıran bir sebep olarak değerlendirilmektedir.

Zamanaşımının maddî ceza hukukunun bir müessesesi olarak kabul eden görüşün temeli de zamanaşımını savunan görüşlere dayanır. Suçun işlenmesiyle muhakeme yapılır, suçun sübuta ermesi halinde faile ceza verilir ve bu ceza da infaz edilir. Cezanın verilmesi ve infaz edilmesi ise ancak belli amaçlar doğrultusunda gerçekleşmektedir¹⁵. Bu amaçlar suçun işlenmesinden sonra belli sürelerin geçmesi ile elde edilemeyebilir. Zamanaşımı nedeniyle cezanın asıl amacının artık gerçekleşmeyeceğini savunan görüşe göre, devletin ceza verme hakkı ve yetkisi düşmektedir¹⁶. Bu durumun da zamanaşımının maddî ceza hukukuna ait bir mesele olduğuna karine teşkil ettiği ifade edilmektedir. Ayrıca mukayeseli hukukta Arjantin, Brezilya, İtalya, İspanya, Meksika, Hollanda ve İsviçre hukuklarında zamanaşımı maddî hukuk bağlamında değerlendirilmektedir¹⁷.

2. Zamanaşımını Muhakeme Hukukuna Ait Bir Mesele Olarak Kabul Eden Görüş

Bu görüşü savunan yazarlar, zamanaşımı nedeniyle devletin ceza verme hakkı ve yetkisinin düşmediğini, zamanaşımının muhakeme hukukunda olumsuz bir yargılama şartı kabul edilmesi nedeniyle kovuşturmaya ve cezanın infaz edilmesine engel olduğunu ifade etmektedirler. Bu nedenledir ki, zamanaşımının gerçekleşmesi halinde beraat kararı verilmeyerek, kamu davasının düşmesine karar verilecektir¹⁸. Alman hukukunda ağırlık kazanan görüş de, zamanaşımının maddî ceza hukukuna ait bir mesele değil, bir muhakeme engeli olarak muhakeme hukukuna ait bir mesele olduğu kabul edilmektedir¹⁹.

¹⁴ Önder, **a.g.e.**, s. 272.

¹⁵ 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu' nundan farklı olarak yeni Türk Ceza Kanunu'nun birinci maddesinde ceza kanununun amaçları ifade edilmiştir. Bu amaçlar kanunda, kişi hak ve özgürlüklerinin korunması, kamu düzen ve güvenliğinin sağlanması, hukuk devletinin korunması, kamu sağlığının ve çevrenin korunması, toplum barışının korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi olarak sayılmıştır.

¹⁶ Önder, **a.g.e.**, s.273.

¹⁷Taner, **a.g.e.**, s. 31.

¹⁸ Dönmezer/ Erman, **a.g.e.** , s. 251.

¹⁹ Taner, **a.g.e.** , s.30.

3. Zamanaşımını Karma Nitelikte Kabul Eden Görüş

Bu görüşe göre zamaşaşımı, hem maddi ceza hukukuna hem de muhakeme hukukuna dâhil edilip değerlendirilir. Bu nedenle zamaşaşımı devletin ceza verme hakkını ortadan kaldırdığı gibi, devam eden yargılamaya da engel teşkil etmektedir. Ayrıca bu görüşü savunan bazı yazarlar, dava zamaşaşımını delillerin kaybolması nedeniyle muhakeme hukukuna, sosyal yararın kalması nedeniyle de ceza zamaşaşımını maddi ceza hukukuna ait bir mesele olarak görmektedirler²⁰. Fransız hukukundaki düzenleme de bu yöndedir.

4. Türk Hukukundaki Durum ve TCK'nın Sistemi

Türk hukukundaki hâkim görüş, zamaşaşımının maddi ceza hukukuna ait bir mesele olduğu yönündedir²¹. Konuyu dava ve ceza zamaşaşımı yönlerinden ayrı ayrı ele almakta fayda vardır. Ceza zamaşaşımında, artık yargılama söz konusu olmadığı için muhakeme hukukuyla bir bağlantıdan da söz edilemeyecek ve konu maddi ceza hukuku bağlamında değerlendirilecektir. Dava zamaşaşımın da hâkim tarafından re'sen dikkate alınması, sanığın gıyabında bile uygulanabilmesi, tek bir süre belirleme yerine suçun ağırlığına göre derecelendirmeye tabi tutulması gibi nedenlerle maddi ceza hukuku kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Türk Ceza Kanunu'nda zamaşaşımı genel hükümler kitabında, dava ve cezanın düşürülmesi başlığı altında düzenlenmiştir. Başka bir ifade ile zamaşaşımı kamu davasının düşürülme sebeplerinden biridir²². Zamaşaşımı durumu söz konusu olduğunda da Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesinin 8. fıkrası gereğince de mahkeme düşme kararı verecektir. Eğer muhakeme soruşturma aşamasında ise ve dava zamaşaşımı süresi dolmuşsa dava açılmayacak, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecektir.

Bu konuda Anayasa Mahkemesi'nin 2006 yılında Yüce Divan sıfatıyla vermiş olduğu karar yol gösterici olması açısından önem arz etmektedir²³. Davaya konu olan olayda sanıklar hakkında iddia edilen suç (görevi kötüye kullanma suçu) 765 sayılı mülga TCK zamanında işlenmiştir. Zamaşaşımı süreleri genel itibari ile mülga TCK zamanında daha kısa ve sanık hakkında daha lehe düzenlemeye sahiptir. Bu itibarla karar gerekçesinde de belirtildiği gibi, sanıklar hakkında ilgili suç için daha lehe bir düzenlemeye sahip olan mülga TCK uygulanmıştır. Bu da dava zamaşaşımının maddi ceza hukukuna ait bir mesele olduğunun göstergesidir. Zira muhakeme hukukunda derhal uygulama ilkesi geçerli olduğundan failin lehine olan düzenleme dikkate alınmaz. Zaten Anayasa'nın 38. maddesinin 2. fıkrasında zamaşaşımın maddi ceza hukukuna ait bir mesele olduğu anlaşılmaktadır.

²⁰ Kayıhan İçel/Fusun Sokullu-Akıncı/İzzet Özgenç/Adem Sözüer/Fatih S. Mahmutoglu/Yener Ünver, **İçel Yaptırım Teorisi**, 3. Kitap, İstanbul, Beta Yayınevi, 2000, s. 351; Ayrıca bakınız Kunter, **Ceza Hukukunda Zamaşaşımı**, s. 9.

²¹ Bkz. İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/ Sözüer/Mahmutoglu/Ünver, **a.g.e.**, s. 351; Önder, **a.g.e.**, s. 273; ; Timur Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 4. bası, Seçkin, Ankara, 2006, s. 664; Mehmet Emin Alşahin, **Ceza Hukukunda Zamaşaşımı**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış doktora tezi), İstanbul, 2010, s. 30; Fahri Gökçen Taner, **a.g.e.**, s. 32; Ferhat Burgul, **Türk Ceza Kanunu'nda Dava ve Ceza Zamaşaşımı**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009, s. 16.

²² 765 sayılı mülga TCK'da düzenleme aynı yöndeydi.

²³ AYM, E: 2004/2 (Yüce Divan), Karar sayısı: 2006/3, Karar Günü: 23.06.2006. Ayrıntılı bilgi için bkz: Alşahin, **a.g.e.**, s. 147-153.

II. DAVA ZAMANAŞIMI

A. KAVRAM

Kanunda suç olarak öngörülen fiillerin işlenilmesinden sonra, yine kanunda öngörülen belirli sürelerin geçmesi halinde, fail hakkında kamu davasının açılmasını engelleyen veya açılmış olan davanın devam etmesine engel teşkil eden kurum ceza hukukunda dava zamanaşımı olarak adlandırılmaktadır²⁴. Dava zamanaşımının dolması halinde CMK'nın 223. maddesi gereğince davanın düşmesine karar verilir. Her ne kadar dava zamanaşımı sebebiyle muhakeme sona erdirilip düşme kararı verilse de, işlenen fiil suç olma özeliğini devam ettirmektedir. Hatta dava zamanaşımına konu olan suçun, failin sonradan işleyeceği başka bir suç bakımından cezanın bireyselleştirilmesinde dikkate alınabileceği de ifade edilmektedir²⁵.

Dava zamanaşımının kovuşturma aşamasındaki etkisi böyle iken, soruşturma aşamasındaki etkisi farklılık arz etmektedir. Zira soruşturma aşamasında dava zamanaşımının dolması halinde nasıl bir işlem yapılacağı veya nasıl bir karar verileceği gündeme gelmektedir. Dava zamanaşımı muhakeme hukukunda bir muhakeme şartı olarak kabul edilmektedir²⁶. Muhakeme şartı olan dava zamanaşımının dolması halinde savcılıkça dava açılmayacak ve kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecektir²⁷. Dava açılmadan önce, diğer bir tabirle soruşturma aşamasında dava zamanaşımının dolması halinde CMK'nın 172. maddesi gereğince kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın (takipsizlik kararının) verilmesi gerekmektedir²⁸.

B. DAVA ZAMANAŞIMINA UĞRAMAYAN SUÇLAR

1. TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Kısımında Yer Alan Suçlar Bakımından

Türk Ceza Kanunu'nun 66. maddesinin 7. fıkrasında bu durum zikredilmiş ve yine Kanunun ikinci kitabının dördüncü kısmında yazılı ağırlaştırılmış müebbet, müebbet veya on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçların yurt dışında işlenmesi halinde dava zamanaşımının uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır. Dikkat edilirse anılan suçların yurt dışında işlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda TCK 302. maddesinde düzenlenen "devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak" suçunun yurt dışında işlenmesi hakkında bu suç

²⁴ Mahmut Koca/İlhan Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 4. Bası, Ankara, Seçkin, 2011, s. 566; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/ Mahmutoğlu/Ünver, **a.g.e.**, s. 351; Önder, **a.g.e.**, s. 275.

²⁵ Örneğin, failin dava zamanaşımına uğrayan suçtan sonra başka bir suçu işlediği durumda, hâkim, hüküm verme aşamasında bunu dikkate alabilecektir. Bu durumda hâkim TCK'nın 62. maddesinde sayılan takdiri indirim sebeplerini uygulamayabilecektir. Zira fail daha önceden bir suç işlemiş fakat bu suç zamanaşımı sebebi ile cezalandırılmamıştır (Özgenç, **a.g.e.**, s. 766).

²⁶ Nur Centel/Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, Beta, 2008, s. 598.

²⁷ Nurullah Kunter/Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoglu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 14. Bası, İstanbul, Arıkan Yayınevi, 2006, s. 1080; Centel/Zafer, **a.g.e.**, s. 451; Dönmezer/Erman, **a.g.e.** s. 280; Alşahin, **a.g.e.**, s. 29; Hakan Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 10. baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2011, s. 635, 643.

²⁸ Bu konuda Özgenç farklı düşünmekte olup, kamu davasının açılması gerektiğini ve kamu davası açıldıktan sonra mahkemenin düşme kararı vermesi gerektiğini savunmaktadır (Bkz. Özgenç, **a.g.e.**, s.767).

bakımından dava zamanaşımı işlemeyecektir. On yıldan fazla hapis cezası gerektiren suçlar açısından da üst sınırın dikkate alınması gerekmektedir.

2. Soykırım Suçu ve İnsanlığa Karşı Suçlar

Türk Ceza Kanunu'nun 76. maddesinde soykırım suçu, 77. maddesinde insanlığa karşı işlenen suçlar düzenlenmiştir. Her iki suçun da 4. fıkralarında bu suçlar bakımından zamanaşımının işlemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca 78. madde gereğince bu suçları işlemek amacıyla örgüt kuran, yöneten ve üye olanlar bakımından da yine dava zamanaşımı işlemeyecektir. Her iki maddede de zamanaşımının işlemeyeceği ibaresi kullanıldığı için bunun dava zamanaşımını da kapsayacağı söylenebilir²⁹.

3. Lehe Hükümün Belirlenmesi ve Uygulanmasındaki Durum

Dava zamanaşımının kabul edilmediği bir durumda 5252 sayılı ve 2004 tarihli Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda yer almaktadır. Buna göre 2005 tarihinde yapılan değişiklikle 9. madde de, kesin hükümle sonuçlanan davalarda, sonradan yürürlüğe giren bir kanunla ilgili olarak lehe hükümün belirlenmesi ve uygulanması amacıyla yapılan yargılama bakımından dava zamanaşımına ilişkin hükümlerin uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır.

C. DAVA ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN BELİRLENMESİ

Dava zamanaşımı sürelerinin tespitinde mukayeseli hukukta farklı sistemler öngörülmektedir. Mesela Anglo-Amerikan hukuku sisteminde suçların türlerine göre ayırım yapılarak farklı zamanaşımı süreleri kabul edilmiştir. Aynı sistem Kara Avrupa ülkelerinin bazılarında da uygulanmaktadır (Yunanistan ve Portekiz gibi). Bazı ülkeler genel dava zamanaşımı sürelerinin yanı sıra bazı suçlar için özel zamanaşımı süreleri de belirlemiştirler (İsviçre ve İspanya gibi). Diğer bir sistem, suçların sınıflandırılmasıyla birlikte öngörülen cezaların ağırlığına göre dava zamanaşımı sürelerinin tespit edilmesidir. Bu sistemde bazı kanunlarda üç, bazı kanunlarda sekiz dereceli zamanaşımı süreleri kabul edilmiştir (Fransa, Danimarka ve Norveç Ceza Kanunları). Bu derecelerin belirlenmesinde objektif bir ölçüt olmamakla birlikte, toplumsal düzeni ihlal boyutu ağır olan fiiller yönünden sürelerin belirlenmesinin her ülke açısından değişebileceği ifade edilmektedir³⁰. Dava zamanaşımı sürelerinin tespit edilmesinde hangi cezanın ölçüt olarak kabul edileceği hususunda da üç temel görüş ileri sürülmektedir. Bunlar soyut ceza sistemi, somut ceza sistemi ve karma sistemdir.

1. Soyut Ceza Sistemi

Bu sistem dava zamanaşımı süresinin tespitinde, suçun karşılığı olarak öngörülen cezanın üst sınırının belirleyici olacağını savunmaktadır. Bu belirlemede suçun hafifletici ve ağırlaştırıcı sebepleri dikkate alınmayacaktır. Bu görüşü savunan yazarlar, somut ceza belirlenirken hâkimin takdir yetkisini kullanarak cezanın alt ve üst sınırında değişiklik yapabileceği gerekçesi ile bu sınırların zamanaşımı hesabında dikkate alınmaması gerektiğini ifade etmekte-

²⁹ Veli Özer Özbek, **TCK İzmir Şerhi Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Anlamı**, C: I, 2. bası, Seçkin, Ankara, 2005, s. 604.

³⁰ İçel/ Sokullu-Akınıç/ Özgenç/ Sözüer/ Mahmutoğlu/ Ünver, **a.g.e.**, s. 352.

dirler³¹. Suç soyut olarak ele alınmakta ve ölçü olarak sadece kanundaki süreler dikkate alınmaktadır. Bu sistem Almanya, Avusturya, İsviçre, Arjantin ve Yunan kanunlarında kabul edilmiştir.

2. Somut Ceza Sistemi

Bu sistemi savunan yazarlara göre, suçun işlenişinden sonra oluşacak zararın soyut olarak hesaplanması mümkün olmadığından suça etki eden unsurların bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu sistemde hâkim somut olayda ağırlaştırıcı ve hafifletici sebepleri göz önünde bulundurarak sonuca ulaşacaktır. Sonuca ulaşırken takdiri indirim sebeplerini dikkate almaya-caktır. Nihayet dava zamanaşımı süresi de bu sonuca göre belirlenecektir.

3. Karma Sistem

Bu sistemde de somut ceza sisteminde olduğu gibi, fiile ilişkin ağırlaştırıcı ve hafifletici sebepler zamanaşımı süresi hesap edilirken dikkate alınmaktadır. Zamanaşımı süresi hesaplanırken hâkim soyut ceza sisteminde olduğu gibi temel ceza olarak üst sınırı esas alacak, daha sonra suçu etkileyen halleri dikkate alacaktır³².

4. TCK'da Benimsenen Sistem

TCK'nın 66. maddesinin 4. fıkrasında zamanaşımı sürelerinin hesaplanmasında, suçun kanunda yer alan cezasının üst sınırının dikkate alınacağı hüküm altına alınmıştır. Yine 3. fıkrasında dava zamanaşımı süresinin hesaplanırken suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerinin de göz önünde bulundurulacağı belirtilmiştir. Dikkat edilirse şahsî sebepler dikkate alınmayıp (yaş küçüklüğü gibi), sadece suçun nitelikli hallerinin sürenin hesabında dikkate alınacağı ifade edilmiştir. Dava zamanaşımı hesaplanırken sadece üst sınırı arttıran etkenlerin dikkate alınması, o suça ilişkin verilebilecek en yüksek ceza miktarının esas alınacağına göstergesidir³³. Yine zamanaşımı süresi hesaplanırken fiilin iştirak halinde işlenmesi, suçun teşebbüs aşamasında kalması veya başka şahsî sebepler dikkate alınmayacaktır. Kanundaki sistematik her ne kadar somut ceza sistemine benzemekte ise de, aslında mülga TCK'da olduğu gibi Türk Ceza Kanunu'nda da soyut ceza sistemi muhafaza edilmiştir³⁴. Fakat doktrinde kanunun seçmiş olduğu sistemin somut ceza olduğunu savunan yazarlar da vardır³⁵.

Dava zamanaşımı süresi belirlenirken, verilmesi gereken ceza değil, suçun kanundaki ceza miktarının esas alınması soyut ceza sisteminin bir gereğidir. Nitekim Yargıtay da 1947 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararında suçun istilzam ettiği cezanın esas alınması gerektiğine karar vermiştir. Bu kararda geçen

³¹ Kunter, **a.g.e.**, s. 59.

³² İzzet Özgenç, "Banka Yolsuzlukları ve Zamanaşımı Sorunu", **Türk Hukuk Dergisi**, sayı: 71, 2003, s. 4.

³³ Özgenç, **a.g.e.**, s. 769.

³⁴ Fatih Selami Mahmutoğlu, "Dava Zamanaşımı – Lehe Kanun – Aleyhe Bozma Yasağı", **Uğur**

Alacakaptan'a Armağan, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 530.

³⁵ Doğan Soyaslan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 3. bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2005; Taner, **a.g.e.**, s. 60.

istilzam ettiği ceza ibaresinden kanundaki ceza miktarının anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir³⁶.

III. DAVA ZAMANAŞIMI SÜRELERİ

A. GENEL SÜRELER

Dava zamanaşımı süreleri TCK'nın 66. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre dava zamanaşımı süreleri şu şekildedir:

- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlar için 30 yıl,
- Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlar için 25 yıl,
- 20 yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlar için 20 yıl,
- 5 yıldan fazla 20 yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlar için 15 yıl,
- 5 yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar için 8 yıl.

Bu sürelerin geçmesiyle kamu davası düşecektir.

B. İSTİSNAİ HALLER

1. Çocukların İşledikleri Suçlar Bakımından

765 sayılı mülga TCK'nın aksine, 5237 sayılı TCK çocukların işledikleri suçlarda dava zamanaşımı sürelerini yetişkinlerin işledikleri suçlardaki dava zamanaşımı sürelerine kıyasla daha kısa tutmuştur. Bu düzenleme hukuk sistemimizde ilk defa kabul edilmiştir. Yapılan düzenlemeye göre, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da, onbeş yaşını doldurmamış olanlar hakkında dava zamanaşımı süreleri genel dava zamanaşımı sürelerinin yarısının geçmesiyle dolacaktır. Onbeş yaşını doldurmuş olup da, onsekiz yaşını doldurmamış kişiler hakkında ise bu süre genel dava zamanaşımı sürelerinin üçte ikisinin geçmesiyle dolacaktır (TCK md. 66/2).

Çocuklara yönelik pozitif ayırmıcılık öngören bu düzenleme getirilirken Adalet Komisyonu'nda konuyla ilgili eleştiriler yapılmıştır. Bu düzenleme ile çocuklarının suçta araç olarak kullanılmasının önü açılacağı, çocuklarla ilgili davaların çoğunun düşeceği endişesi ifade edilmiştir³⁷. Yine bu düzenleme doktrinde bazı yazarlar tarafından eleştirilmiştir³⁸.

2. Seçimlik Cezayı Gerektiren Suçlar Bakımından

TCK'nın 66. maddesinin 4. fıkrasında, suçun cezasının hapis veya adli para cezası olması durumunda, dava zamanaşımı bakımından hapis cezasının asıl alınacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme de mülga TCK döneminde bulunmayıp, 5237 sayılı TCK ile getirilmiştir. Zira konu mülga TCK döneminde tartışılmıydı.

3. Suçların İçtimaî Durumunda Dava Zamanaşımı Süreleri

İçtima halinde dava zamanaşımı sürelerinin tespiti içtima türüne göre değişecektir. Fikri içtima halinde, fail işlediği bir fiille kanunun birden çok

³⁶ Yarg. İBK, 7.5.1947, E. 1947/3, K. 1947/15,(Ayrıntılı bilgi için bakınız Özgenç, **a.g.e.**, s. 768).

³⁷ Taner, **a.g.e.**, s. 63.

³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: Zeki Hafizoğulları, "Türk Ceza Kanunu'nda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi", **Ankara Barosu Dergisi**, sayı: 2006/3, s. 21.

maddesini ihlal etmekte, faile bu suçlardan en ağır cezayı gerektiren müeyyide uygulanmaktadır.

Bileşik suçun varlığı halinde, ortada tek bir suç olduğu için zamaşıımı süresinin hangi suça göre belirleneceği sorun arz etmeyecektir. Bileşik suçu meydana getiren diğer unsur veya ağırlaştırıcı nedenlerin zamaşıımına uğraması bileşik suçun da zamaşıımına uğraması sonucunu doğurmayacaktır. Çünkü bileşik suç halinde ortada artık tek suç vardır.

Zincirleme suçta faile, arttırılmak suretiyle tek ceza verilmektedir. Fakat bu artırımın dava zamaşıımı süresinin hesabında dikkate alınıp alınmayacağı konusunda düzenleme mevcut değildir. TCK'nın 66. maddesinde dava zamaşıımı süresi hesaplanırken dosyadaki mevcut deliller ışığında suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerinin dikkate alınacağı düzenlenmiştir. Zincirleme suçun kanunumuzda yer alan suçların nitelikli halleri arasında sayılmadığı için dava zamaşıımı süresinin hesaplanmasında da dikkate alınmaması gerekecektir.

C. DAVA ZAMAŞIIMI SÜRESİNİN BAŞLAMASI

Dava zamaşıımı sürelerinin başlangıç anı ile ilgi olarak doktrinde çeşitli görüşler savunulmaktadır. Bir görüşe göre, önemli olan husus suçun ilk ortaya çıktığı, halk tarafından öğrenildiği gündür. Başka bir görüş, dava zamaşıımının soruşturma işleminin yapıldığı gün başlayacağını savunmaktadır. Buna göre, savcılık makamının soruşturmaya başladığı gün esas alınacaktır. Diğer bir görüş de, bir günün 24 saat olması nedeniyle suçun işlendiği günü ölçü alarak, o günün bitiminin ertesi gününü esas almaktadır. Yani suçun işlendiği anı bir gün olarak kabul edip, sürenin ertesi günden başlatılması gerektiğini savunmaktadır. Son görüş ise, dava zamaşıımı süresinin suçun işlendiği gün başlayacağını savunmaktadır.

TCK'nın dava zamaşıımını düzenleyen 66. maddesinin 6. fıkrasında çeşitli suç tiplerine göre zamaşıımı süresinin hangi günden başlayacağı belirtilmiştir. Buna göre; *“zamaşıımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs halinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden, çocuklara karşı üstsoy ve bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun onsekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar”*. Düzenleme böyle olmakla birlikte suçun işlendiği günün zamaşıımı süresinin hesaplanmasında dikkate alınıp alınmayacağı belirtilmemiştir. 765 sayılı mülga TCK dönemi uygulamasında olduğu gibi zamaşıımı süresinin suçun işlendiği günden itibaren başlayacağı ifade edilmektedir³⁹.

Kanunumuz iftira suyuyla ilgili özel bir düzenleme öngörmüş, iftira suçunun işlenmesi halinde dava zamaşıımının, mağdurun fiili işlemediğinin sabit olduğu günden başlayacağı hüküm altına alınmıştır (TCK md.267/8).

Birden çok evlilik ve hileli evlilik suçlarında da benzer bir düzenleme ile zamaşıımının ne zaman işlemeye başlayacağı düzenlenmiştir. Bu suçlarda zamaşıımı, evlenmenin iptali kararının kesinleştiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır (TCK 230/4).

Kanunumuz tekrar yargılamayı gerektiren suçlarla ilgili de düzenleme yapmış, aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde, mahkemece bu husustaki talebin kabul edildiği tarihten itibaren fiile ilişkin zamaşıımı

³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Taner, **a.g.e.**, s. 66-70.

süresinin baştan itibaren yeniden başlayacağı hüküm altına alınmıştır (TCK md. 66/ 5).

Objektif cezalandırılabilme şartlarını ihtiva eden suçlar açısından zama-
naşımı süresinin ne zaman başlayacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamak-
tadır. Objektif cezalandırılabilme şartları, suçun unsurları dışında olup, adından
da anlaşılacağı gibi suçun unsurları gerçekleştikten sonra failin cezalandırıla-
bilmesi için kanunda öngörülen objektif bazı koşullardır⁴⁰. Bu koşullar gerçek-
leşmedikçe faile ceza verilemeyecektir⁴¹. Bu koşulların öngörüldüğü durum-
larda zamaşaşımı süresinin ne zaman başlayacağı ise, tartışmalıdır. Bazı ya-
zarlar, dava zamaşaşımı süresinin başlangıcı için kanundaki ifade olan suçun
işlendiği tarihin esas alınması gerektiğini savunmaktadırlar⁴². Bazı yazarlar da,
suçun tamamlanması için objektif cezalandırılabilme şartlarının gerçekleşmesi
gerektiği düşüncesinden hareketle, zamaşaşımı süresinin şartların gerçekleşip
devletin ceza verme yetkisinin doğmasıyla başlayacağını ileri sürmektedirler⁴³.
Meselenin çözümü objektif cezalandırılabilme şartının olduğu suçta suçun ne
zaman tamamlandığının tespit edilmesi ile mümkün olacaktır. Suç esasında
maddi unsurların gerçekleşmesi ile tamamlanmaktadır. Bu şartlar failin ceza-
landırılabilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu bakımdan TCK'nın hakaret
suçunu düzenleyen 125. maddesinde mağdurun giyabında yapılan hakaret
suçunun cezalandırılabilmesi için üç kişiyle ihtilat şartı, suçun oluşumu için
sayılan maddi unsurlar arasında belirtilmemiş ayrı bir ifade ile cezalandırıla-
bilme şartı olarak ifade edilmiştir. Bu halde suç, failin mağdurun olmadığı or-
tamda hakaret fiili işlemesi ile tamamlanmış olacak ve zamaşaşımı süresi de
bu andan itibaren başlayacaktır.

IV. DAVA ZAMAŞIMI SÜRESİNİN DURMASI VE KESİLMESİ

A. DAVA ZAMAŞIMININ DURMASI

Kamu davası devam ederken bir takım yargılama işlemlerinin yerine geti-
rilmesinin zaman alması (tanıkların dinlenmesi, bilirkişi incelemesi ve keşif
gibi) ve ülkemizde adli makamların çok yoğun olması sebebiyle TCK bazı hal-
lerde dava zamaşaşımının işlemeyeceğini, duracağını kabul etmiştir. Bu hal-
lerin kabul edilmesinin gerekçesini de aslında zamaşaşımı müessesini savunan
görüşler açıklamaktadır⁴⁴. Dava zamaşaşımını durduran sebepler genel olarak
TCK'da sayılmakla birlikte CMK ve bazı özel kanunlarımızda da bu konuda
hükümler mevcuttur. Bu sebeplerden TCK'nın 67. maddesinde düzenlenen
sebepler, izin ya da karar alınması için ilgili makama başvuru yapılması, bek-
letici mesele ve fail hakkında kaçakçılık kararı verilmesidir. Bu durumlar diğer
sebeplerle birlikte aşağıda incelenecektir.

⁴⁰ Mehmet Emin Artuk/Ahmet Gökçen/Ahmet Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 4. baskı, Turhan Yayınevi, Ankara, 2009, s. 578; Koca/Üzülmez, **a.g.e.**, s. 295; Alşahin, **a.g.e.**, s. 111.

⁴¹ Örneğin, giyapta hakaret suçunda faile ceza verilebilmesi için failin en az üç kişiyle ihtilat edilerek işlenilmesi gerekmektedir. Hâlbuki hakaret failinin kendisi suç olarak kabul edilmiştir.

⁴² Artuk/Gökçen/Yenidünya, **a.g.e.**, s. 999; Alşahin, **a.g.e.**, s.112; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 668.

⁴³ Özgenç, **a.g.e.**, s. 559; Taner, **a.g.e.**, s. 68.

⁴⁴ Önder, **a.g.e.**, s. 289.

1. Kamu Davasının Açılabilmesi İçin İzin ya da Karar Öngörülen Durumlarda İlgili Makama Başvurma

Anayasamızın 129. maddesinin altıncı fıkrasında memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü kavuşturma yapılabilmesinin kanunla belirtilen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari merciin iznine bağlı olacağı belirtilmiştir. TCK'da kamu davasının durma sebepleri arasında sayılan bu durum da Anayasa'daki düzenlemenin bir görünümüdür. TCK'nın 67. maddesinin 1. fıkrasında izin veya karar alınıncaya kadar zamanaşımın duracağı öngörülmüştür⁴⁵. TCK'daki bu düzenlemenin yanı sıra Hâkimler ve Savlıklar Kanunu'nda, Avukatlık Kanunu'nda ve Noterlik Kanunu'nda da benzer durumlar mevcuttur.

İzin, savcılık makamının kamu davasının açılabilmesi için, başka bir devlet makamına müracaat etmesi üzerine ve bu makamın kamu davasının açılmasında kamu yararı olduğu kanaatiyle davanın açılabileceğini bildirerek, kanundaki engelin kaldırılmasıdır⁴⁶. İzin muhakeme hukukunda davanın açılması için bir muhakeme şartıdır. Kovuşturmanın izne tabi olduğu suçlara örnek olarak öncelikle TCK'nın 299, 305 ve 306. maddeleri verilebilir. Bu suçlardan dolayı muhakeme yapabilmek için Adalet Bakanlığının izninin alınması şarttır. Yine memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle yargılanması bakımından izin şartı aranmaktadır (4483 sayılı kanun m.1).

Kovuşturulabilirliği izne tabi tutulan bu gibi durumlarda zamanaşımının ne zaman duracağı konusunda TCK'da hüküm olmamakla birlikte, cumhuriyet savcısının yetkili makama başvuru yapmasıyla duracağı ve iznin verilmesiyle birlikte zamanaşımının kaldığı yerden devam edeceği kabul edilmektedir. Yapılan izin ya da karar talebinin yetkili makam tarafından reddedilmesi halinde ise, kamu davası açılmayacak, nihayetinde dava zamanaşımı da işlemeyecektir.

Karar şartına örnek olarak Anayasamızın 83. maddesinde "yasama dokunulmazlığı" başlığı altında milletvekilleri ile ilgili düzenleme verilebilir. Bu düzenlemeye göre seçimden önce başlanması koşuluyla 14. maddedeki durumlar ve ağır cezayı gerektiren suçüstü halleri dışında, seçimden önce veya sonra bir suç işlediği iddia edilen milletvekili Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Bu durumda savcılık makamının TBMM Başkanlığına başvurmasıyla TBMM tarafından milletvekili hakkında dokunulmazlığının kaldırılması kararı verildiği takdirde, zamanaşımı süresi başvuru ile karar arasında durmuş sayılacaktır. Yine milletvekilleri hakkında seçimden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi; üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır ve bu süre içerisinde zamanaşımının işlemeyeceği Anayasa'nın 83. maddesinin 3. fıkrasında hüküm altına alınmıştır. Buradaki zamanaşımın işlemeyeceğine dair ifadenin sadece ceza zamanaşımını değil, dava zamanaşımını da kapsayacağı doktrinde ifade edilmektedir⁴⁷.

2. Bekletici Mesele Yapılması

Ceza yargılamasında muhakemenin devam edebilmesi savcılık makamının veya ceza mahkemesinin yetkisi dışında kalan bir meselenin çözümüne bağlı olabilir. Böyle bir durumda bekletici mesele yapılarak, sürecin devam edebilmesi için meselenin çözümü beklenecektir. Bekletici mesele iki ihtimalde

⁴⁵ 765 sayılı mülga TCK'nın 106. maddesindeki düzenleme aynı yöneydi.

⁴⁶ Kunter/ Yenisey/ Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 109.

⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz: Alşahin, **a.g.e.**, s. 146-158.

olabilecektir. Birinci ihtimal dava açılmadan önce bekletici sorunla karşılaşılmasındır. Bu durumda dava açılmasına engel olan muhakeme şartı söz konusudur. İkinci ihtimalde ise davanın devamı esnasında bekletici mesele durumu olabilir. Bu olasılık da davanın devamına engel teşkil eden bir durum söz konusudur. İkinci olasılıkta ise, mahkeme durma kararı verecektir⁴⁸.

Muhakeme esnasında bekletici meseleyle karşılaşılması durumunda veya davayı gören mahkemenin davayla ilgili bir kanun maddesini Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne götürmesi halinde, dava zamanaşımı süresi o günden itibaren duracaktır. Bu süre en fazla 5 ay olacaktır, çünkü Anayasa'nın 152. maddesinin 3. fıkrası gereğince Anayasa Mahkemesi'nin 5 ay içinde karar vermesi gerekmektedir. Meselenin çözümüyle birlikte de dava zamanaşımı süresi kaldığı yerden devam edecektir. Bu süre içinde Anayasa Mahkemesi karar vermezse, mahkeme davayı yürürlükteki kanuna hükümlerine göre sonuçlandıracak, dava zamanaşımı süresi de durduğu yerden işlemeye devam edecektir.

3. Fail Hakkında Kaçaklık Kararının Verilmesi

Kaçak, CMK'nın 247. maddesinde tanımlanmıştır. Madde de kaçak; *“hakkındaki kovuşturmanın sonuçsuz kalmasını sağlamak amacıyla yurt içinde saklanan veya yabancı ülkede bulunan ve bu nedenle mahkeme tarafından kendisine ulaşılamayan kişi”* olarak tanımlanmıştır. TCK'nın 67. maddesinin birinci fıkrası gereğince sanık hakkında verilen kaçaklık kararı ile dava zamanaşımı süresi duracaktır⁴⁹. Nihayet bu süre mahkemenin kaçaklık kararını kaldırmasıyla kaldığı yerden işlemeye devam edecektir.

4. TCK Dışındaki Kanunlarda Dava Zamanaşımını Durduran Sebepler

Dava zamanaşımı süresinin duracağına dair düzenlemeler TCK dışında, CMK, Bankacılık Kanunu, Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nda da mevcuttur.

Muhakeme hukukumuzda belli şartların varlığı halinde, fail hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi müessesesi bulunmaktadır⁵⁰. Bu düzenlemeye göre cezaı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsi cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verecek ve böylece kamu davası ertelenmiş olacaktır. Savcılık makamının vermiş olduğu bu karar süresince de dava zamanaşımı süresi işlemeyecek ve duracaktır (CMK md. 171/4). Erteleme süresi içerisinde fail tarafında kasıtlı bir suçun işlenmesi halinde, duran zamanaşımı tekrar işlemeye başlayacaktır.

Muhakeme hukukumuzdaki dava zamanaşımının durmasına sebep teşkil eden başka bir durum da, kamu davasında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasıdır. Mahkeme fail hakkında verilen hükmün, belli şartların varlığı halinde açıklanmasını erteleyebilecektir (CMK md. 231)⁵¹. Bu halde erte-

⁴⁸ Kunter/ Yenisey/ Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 112.

⁴⁹ Böyle bir düzenleme hukukumuzda ilk kez 5237 sayılı TCK ile girmiştir.

⁵⁰ Bu düzenleme 5271 sayılı CMK'nın ilk halinde farklı olup, daha sonra 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunla değişiklik yapılarak “Cumhuriyet savcısı kamu davasını açmayabilir” ibaresi yerine “Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilir” ibaresi konmuştur (CMK md. 171).

⁵¹ Böyle bir düzenleme hukukumuzda ilk kez 2005 yılında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile çocuklar bakımından girmiş, daha sonra 5560 sayılı kanunla da CMK'nın 231. maddesinde değişiklik yapılarak yetişkinler bakımından da uygulanmaya başlanmıştır.

leme süresi yetişkinler için beş yıl, çocuklar için üç yıldır. Bu süreler boyunca da ilgili kanun hükmü gereğince dava zamanaşımı süresi duracaktır. Yine erteleme süresi boyunca fail tarafından kasıtlı bir suçun işlenmesi halinde ise, duran zamanaşımı süresi kaldığı yerden işlemeye devam edecektir.

Muhakeme hukukumuzda dava zamanaşımı süresinin durmasına sebep teşkil eden başka bir durum da uzlaşma talebinde bulunulmasıdır. CMK'nın 253. maddesi gereğince “*şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı süresi işlemeyecektir*”⁵².

Dava zamanaşımı süresini durduran nedenlerden biri de, 19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda yer almaktadır. Bu Kanunun 165. maddesi uyarınca Bankacılık Kanunu ve diğer kanunlarda öngörülen suçlardan dolayı açılan ceza davalarında dosyanın bilirkişiye teslimi tarihinde dava zamanaşımının süresinin duracağı hüküm altına alınmıştır. Bilirkişinin raporunu mahkemeye verdiği tarihten itibaren bu süre kaldığı yerden işlemeye devam edecektir.

Hukukumuzda dava zamanaşımı süresini durduran düzenlemelerden biri de, 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 05.07.2006 tarih ve 5560 Sayılı yasa ile değiştirilmiş 20. maddesinde yer almaktadır. Bu düzenleme şu şekildedir; “*Er ve erbaşlar ile yedek subayların askere girmeden veya silâh altına çağrılmadan önce işledikleri yukarı haddi iki yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlara ait davalarda soruşturma ve kovuşturma işlemleri askerliklerini bitirmelerine kadar geri bırakılır*”. Maddenin son fıkrasına göre de, geri bırakılma süresi içerisinde zamanaşımının işlemeyecektir.

Dava zamanaşımını durduran sebeplerden biri de, 02. 07. 2012 tarihli ve 6352 sayılı Kanunla⁵³ yürürlüğe giren ve geçici 1. maddesinde düzenlenen durumdur. Buna göre “31. 11. 2011 tarihine kadar, basın ve yayın yoluyla ya da sair düşünce ve kanaat açıklama yöntemleriyle işlenmiş olup; temel şekli itibarıyla adli para cezasına ya da üst sınırı beş yıldan fazla olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı soruşturma evresinde 04. 12. 2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın kamu davasının ertelenmesine, kovuşturma evresinde kovuşturmanın ertelenmesine, kesinleşmiş olan mahkûmiyet hükmünün ertelenmesine karar verilir.” 6352 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinin 4. fıkrasında ise, “ bu madde hükümlerine göre cezanın infazının ertelenmesi halinde erteleme süresince ceza zamanaşımı durur; kamu davasının açılmasının veya kovuşturmanın ertelenmesi halinde, erteleme süresince dava zamanaşımı ve dava süreleri durur” denilerek yasa koyucu dava zamanaşımı sürelerini durduran özel bir hal düzenlemiştir.

5. Dava Zamanaşımı Süresinin Durmasının Sonuçları

Dava zamanaşımını durduran sebeplerin varlığı halinde dava zamanaşımı süresi işlemeyecek, bu sebebin ortadan kalktığı tarihten itibaren süre kal-

⁵² CMK 253. maddesinde düzenlenen uzlaşma kurumu gereğince bu süre 30 gün olarak öngörülmüştür. Bu süre Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen veya talep üzerine 20 güne kadar uzatılabilecektir.

⁵³ Bu kanun kamuoyunda 3. Yargı Paketi olarak bilinmekle birlikte, kanunun adı “*Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun*” dur.

dığı yerden işlemeye devam edecektir. TCK'da durma sebeplerinin gösterilmesi ile birlikte, durma süresinin üst sınırının ne olacağı konusunda hüküm bulunmamaktadır. Bu konuda üst sınırın net olduğu bir durum, mahkemenin davayla ilgili olan bir kanun maddesini Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesine götürmesi halinde bekletici meselenin beş ay olacağıdır. Diğer durumlarda ise üst sınırın ne olacağı konusunda kesin bir şey söylemek zordur⁵⁴. Hatta doktrinde bu sürenin sonsuza dek sürebileceği ileri sürülmektedir⁵⁵. İştirak halinde de zamanaşımı süresinin durmasının diğer suç faillerini de etkileyeceği kabul edilmektedir⁵⁶. Fakat mahkemenin durma sebebinden etkilenen suç ortağının dosyasını ayırması halinde durma sebebi sadece ilgili fail açısından geçerli olacaktır.

B. DAVA ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ

Kanunda açıkça sayılan bazı nedenlerle işleyen dava zamanaşımı süresi kesilir ve o ana kadar işlememiş sayılır. Bu sebeplerden herhangi birinin gerçekleşmesi ile dava zamanaşımı süresi baştan itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır. Kanunda sayılan dava zamanaşımını kesen sebepler sınırlı sayıda olup yorum yoluyla genişletilemez. TCK'nın 67. maddesinde bu sebepler gösterilmiştir. Bu sebepler; “*şüpheli ve sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi, şüpheli ve sanıklardan biri hakkında tutuklama kararı verilmesi, suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi ve sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkûmiyet kararı verilmesi*” olarak sayılmıştır⁵⁷.

1. Şüpheli ve Sanığın Cumhuriyet Savcısı Tarafından İfadesinin Alınması veya Sorguya Çekilmesi

İfade alma ve sorguya çekilme terimleri CMK'nın tanımlar başlığını taşıyan ikinci maddesinde kanun koyucu tarafından tanımlanmıştır. Buna göre ifade alma; “*şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi*”, sorgu ise; “*şüpheli ve sanığın hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi*” olarak ifade edilmiştir.

Dikkat edilecek olursa her iki sebep de soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak yapılan işlemleri ifade etmektedir. Dolayısıyla farklı bir suçtan dolayı yapılan bu işlemler, ilgili suçla ilgili dava zamanaşımı süresini kesmeyecektir. Aynı şekilde ifade ve sorgu alma işlemleri sırasında şekli şartların yerine getirilmemesi halinde yine dava zamanaşımı süresi kesilmeyecektir⁵⁸. Kanunda ayrıca savcı huzurunda alınan ifadenin zamanaşımını keseceği belir-

⁵⁴ Örneğin kaçaklık kararı verilmesi durumunda kaçığın ele geçirilememesi halinde zamanaşımı kaçığın vefatına kadar durabilecektir.

⁵⁵ Dönmezer/Erman, a.g.e., s. 279.

⁵⁶ Kunter, a.g.e., s.79.

⁵⁷ 765 sayılı mülga TCK'da dava zamanaşımını kesen sebepler, bir yıldan az ceza gerektiren suçlar ve bir yıldan fazla ceza gerektiren suçlar bakımından farklılık arz etmekteydi. Bir yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından her türlü usulü işlemin zamanaşımını keseceği düzenlenmişti. Bir yıldan fazla hapis cezası gerektiren suçlar bakımından düzenleme ise yürürlükteki ceza kanunumuzla benzer yöneydi. Bkz: Burgul, a.g.e., s. 57.

⁵⁸ Örneğin kanunun ifade alınması sırasında müdafinin şüphelinin yanında olmasını zorunlu kıldığı durumlarda, müdafii olmadan ifade alınması durumunda zamanaşımı kesilmeyecektir.

tilmiştir. O halde kolluk görevlileri tarafından alınan ifade zamanaşımını kesmeyecektir.

2. Şüpheli ve Sanıklardan Biri Hakkında Tutuklama Kararı Verilmesi

TCK'ya göre verilen tutuklama kararıyla zamanaşımı kesilecektir (TCK md. 67). Tutuklama kararı muhakeme hukukumuzda özgü bir kurum olup, bir koruma tedbiridir. CMK'nın 100. maddesinde sayılan tutuklama şartlarının varlığı halinde, soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde ise Cumhuriyet savcısının talebiyle veya resen mahkeme tarafından tutuklama kararı verilebilecektir. Verilen tutuklama kararıyla o suçla ilişkin zamanaşımı süresi kesilmektedir. Dava zamanaşımı tutuklama kararının verildiği tarihte kesilecektir.

3. Suçla İlgili Olarak İddianame Düzenlenmesi

Suçla ilgili olarak savcılık makamınca iddianame düzenlenmesi zamanaşımını kesen bir sebep olarak sayılmıştır. Kanunda yer alan iddianame düzenlenmesi ifadesinden, savcılık makamınca iddianamenin hazırlanması mı yoksa iddianamenin mahkemeye teslim edilmesi mi olduğu doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlar, failin lehine yorum yaparak, savcılıkça iddianamenin düzenlenmesi ifadesinin net bir tarih olmayacağından, daha belirlenebilir bir tarihi ifade eden mahkemeye veriliş tarihinin esas alınması gerektiğini ileri sürmektedir⁵⁹. Bazı yazarlar ise savcılıkça iddianamenin düzenlendiği tarihin asıl alınması gerektiğini savunmaktadır⁶⁰.

4. Sanıklardan Bir Kısmı Hakkında da Olsa Mahkûmiyet Kararı Verilmesi

Kovuşturma aşaması sonucunda mahkemenin sanıklar hakkında vermiş olduğu mahkûmiyet kararı da dava zamanaşımını kesen sebepler arasında sayılmıştır. Mahkûmiyet hükmüyle kesinleşmemiş olan hüküm kast edilmektedir. Zira hüküm kesinleştikten sonra ceza zamanaşımı söz konusu olmaktadır⁶¹. Kanun metni sadece mahkûmiyet hükmü ibaresini kullandığı için diğer hüküm çeşitleri dava zamanaşımı süresini kesmeyecektir.

Mahkûmiyet hükmünün Türk mahkemelerince verilmiş olması gerekir. Yabancı mahkemeler tarafından verilen hükmün Türkiye'de sonuç doğurabilmeleri için kesinleşmiş olmaları gerekmektedir. Kesinleşmiş bir hükümle de dava zamanaşımının kesilmesi söz konusu olmayacaktır.

5. Dava Zamanaşımı Süresinin Kesilmesinin Sonuçları

Dava zamanaşımının kesilmesinin sonucu, durmasından farklı olarak, o ana kadar geçen sürelerin yok sayılarak baştan itibaren sürenin tekrar işlemesidir. Kesilme sebebinin vücut bulması ile zamanaşımı yeniden işlemeye başlayacaktır. Başka bir ifade ile yeniden işleyecek olan zamanaşımı süresinin ilk günü kesilme sebebinin ortaya çıktığı gün olacaktır. TCK'nın 67. maddesinin 3. fıkrasına göre de, zamanaşımını kesen birden fazla sebebin varlığı halinde, za-

⁵⁹ Soyaslan, a.g.e., s. 588.

⁶⁰ Nur Centel/Hamide Zafer/Özlem Çakmut, **Türk Ceza Hukuku'na Giriş**, 4. bası, İstanbul, Beta, 2006, s. 634.

⁶¹ Önder, a.g.e., s. 292.

manaşımı süresi son sebebin gerçekleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır.

Zamanaşımı süresinin kesilmesi halinde, yeni sürenin üst sınırı konusunda TCK'nın 67. maddesinin son fıkrasında bir düzenleme getirilmiştir. Bu düzenlemeye göre yeni zamanaşımı süresi kanunda belirtilen sürenin en fazla yarısına kadar uzayacaktır⁶². Bu sürelerin hesabı da TCK'nın 72. maddesi uyarınca yapılacaktır.

V. DAVA ZAMANAŞIMININ SONUÇLARI

Dava zamanaşımının yargılamaya etkisi bakımından ilk sonucu kamu davasının düşmesidir. Zira bu durum TCK'nın 66. maddesinde açıkça belirtilmiştir⁶³. Daha önce de belirtildiği üzere, dava zamanaşımının dolması halinde, dava açılmamışsa dava açılmayacak, dava açılmışsa mahkeme düşme kararı verecektir.

Dava zamanaşımı TCK'nın 72. maddesinin 2. fıkrası uyarınca mahkeme tarafından re'sen uygulanır. Bundan şüpheli, sanık ve hükümlü vazgeçemezler. Yargılama sırasında mahkemenin, dava zamanaşımının dolduğunu fark etmesi üzerine, bu konuyu diğer meselelerden önce inceleyip karara bağlaması gerekmektedir. Eğer dava temyiz aşamasında ise, aynı incelemenin Yargıtay tarafından yapılması gerekmektedir⁶⁴. Ayrıca CMK'nın 223. maddesinin 9. fıkrası gereğince fail hakkında derhal beraat kararı verilebilecek hallerde durma, düşme ve ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmemesi gerekmektedir. Dava zamanaşımının süresinin dolması düşme sebeplerinden olduğundan, mahkemenin beraat kararı verebilecek bir durumun varlığı halinde düşme kararı yerine beraat kararının vermesi gerekmektedir⁶⁵. Zira beraat kararının verilmesi fail açısından daha lehe bir durumdur.

Yüklenen suçun dava zamanaşımına uğraması sonucu davanın düşmesi halinde, aynı fiilden dolayı malların geri alınması ve uğranılan zararın tazmini için açılacak şahsi hak davasını etkilemeyecektir. Ceza kanunumuzun 74. maddesinin ikinci fıkrasında bu imkân hüküm altına alınmıştır. Fakat Borçlar Kanunu'nda haksız fiiller için öngörülen zamanaşımı süresi davaya konu olan suçun zamanaşımı süresinden daha az olduğu durumda haksız fiil zamanaşımı süresi suçun zamanaşımı süresine tabi olacaktır. Nihayet ilgili suç zamanaşımına tabi olmayan bir suç olması halinde haksız fiil için de zamanaşımı süresi olmayacaktır.

Davanın zamanaşımına uğramasından önce fail yakalanmış veya tutuklanmış olabilir. CMK'nın 141. maddesinde her ne kadar kanuna aykırı olarak yakalanan veya tutuklanan kişilere tazminat isteme hakkı verilse de, CMK'nın 144. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine göre bu haller tazminat isteme hakkının dışında tutulmuştur.

⁶² Örneğin dava zamanaşımı süresi yirmi yıl olan bir suçla ilgili dava zamanaşımının kesilmesi halinde, yeniden işlemeye başlayacak zamanaşımı süresinin üst sınırı otuz yıl olacaktır.

⁶³ 765 sayılı mülga TCK'da bu düzenleme kamu davasının ortadan kalkacağına yönelikti.

⁶⁴ Dönmezer/Erman, **a.g.e.**, s.280.

⁶⁵ Beraat kararının verilebileceği haller aynı maddede (CMK md. 223/2) belirtilmiştir. Buna göre; "yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması, yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması, yüklenen suç açısından filin kast veya taksirinin bulunmaması, yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması, yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması" hallerinde mahkeme beraat kararı verecektir.

Yine dava zamanaşımı durumunun bir sonucu olarak, dava zamanaşımına uğrayan suç bakımından tekerrür hükümleri gündeme gelmeyecektir. Çünkü TCK'nın 58. maddesi gereğince tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için verilen hükmün kesinleşmesi gerekmektedir. Dava zamanaşımı sebebiyle dava düşeceğinden, fail hakkında mahkûmiyet kararının kesinleşmesinden bahsedilemeyecektir. Buna paralel bir sonuç olarak sanığa vekâlet ücreti ve yargılama giderleri yükletilemeyecektir.

Sonuç

Dava zamanaşımı kurumunun kişi hakkında açılan ceza davasında sonlandırıcı bir etkiye sahip olması sebebiyle önemi tartışılmazdır. Dava zamanaşımının re'sen uygulanması ve şüpheli, sanık veya hükümlünün bundan vazgeçememeleri, bu önemin kanunî göstergeleridir. Her ne kadar kanunda sadece kovuşturma aşamasında mahkemenin dava zamanaşımı süresinin dolması halinde düşme kararı vereceği hüküm altına alınmış olsa da, soruşturma aşamasında ki durumun da, kanunda düzenlenmese bile sonucunun aynı olması gerekmektedir. Yani soruşturma aşamasında TCK'nın 72. Maddesinin 2. fıkrasının tezahürü olarak savcılık dava zamanaşımını resen uygulamalı ve kovuşturmayaya yer olmadığı kararını vermelidir.

Dava zamanaşımının hukukî niteliğinin tespit edilmesi, maddî ceza hukuku kurallarıyla muhakeme hukuku kurallarının uygulama ilkeleri açısından önem arz etmektedir. Gerek uygulama gerekse kurumun varoluş amacı dava zamanaşımının maddî ceza hukuku kurumu olduğunu açıkça göstermektedir. Kurumun Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmesi veya Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenmesi hukukî nitelik konusunda tek başına belirleyici olmamaktadır. Her iki kanun da etkileri bakımından birbirleri ile ilişkilidir. Şüphesiz maddî ceza hukuku kurumu olan dava zamanaşımının etkileri muhakeme hukukuna yansiyacaktır. Zira dava zamanaşımı sebebiyle muhakemenin sonra erdirilmesi muhakeme hukuku süjesi olan savcılık veya mahkeme tarafından gerçekleştirilmektedir. İşte kişi ile devlet arasındaki dava ilişkisini sonra erdiren dava zamanaşımı kurumu maddî ceza hukuku kurumu olarak kabul edilmeli ve maddî ceza hukuku ilkesi olan failin lehine hükümlerin uygulanması kuralı tatbik edilmelidir. Böylece yeni TCK'nın dava zamanaşımı sürelerinin daha uzun olması sebebiyle failin aleyhine hükümler içermesi ve 765 sayılı mülga TCK döneminde işlenen suçlar bakımından bu kanunun uygulanması anlam kazanmaktadır.

TCK'da dava zamanaşımıyla ilgili bazı konularda her ne kadar eksiklik bulunsa da, eksik olan meselelerin yorum yoluyla çözülmesi mümkündür. Bu bağlamda ilgili maddelerin ele alınması suretiyle dava zamanaşımının konuluş amcacına uygun çözümler bulunabilir.

KAYNAKÇA

- Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, Ahmet Caner: Alşahin, Mehmet Emin: Beccaria, Cesar: Burgul, Ferhat: Centel, Nur/Zafer, Hamide: Demirbaş. Timur: Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir: Erem, Faruk/Danişman, Ahmet/Artuk, Mehmet Emin: Hafızoğulları, Zeki: Hakeri, Hakan: İçel, Kayıhan/Sokullu-Akıncı, Füsun/ Özgenç, İzzet/Sözüer, Adem/Mahmutoğlu, Fatih Selami/Ünver, Yener: Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan: Kunter, Nurullah: Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe:
- Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 4. baskı, Turhan, Ankara, 2009.
- Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010.
- Suçlar ve Cezalar Hakkında**, çeviren: Sami Selçuk, İmge Kitapevi, Ankara, 2004.
- Türk Ceza Kanunu'nda Dava ve Ceza Zamanaşımı**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.
- Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, Beta, 2008.
- Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 4. Bası, Seçkin, Ankara, 2006.
- Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C.III, 12. bs, İstanbul, Beta, 1997.
- Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 14. Bası, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1997.
- “5237 s. Türk Ceza Kanunu'nda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi”, **Ankara Barosu Dergisi**, sayı: 2006/3, s. 11-41.
- Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 10. baskı, , Adalet, Ankara 2011.
- İçel Yaptırım Teorisi**, 3. Kitap, İstanbul, Beta, 2000.
- Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 4. Bası, Ankara, Seçkin, 2011.
- Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, İstanbul, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, 1951.
- Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 14. Bası, İstanbul, Arıkan, 2006.

- Mahmutoglu, Fatih Selami: “Dava Zamaşımı – Lehe Kanun – Aleyhe Bozma Yasağı”, **Uğur Alacakaptan’a Armağan**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, Cilt 1, 2008.s. 271-285.
- Önder, Ayhan: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, C:III, Beta, İstanbul, 1989.
- Özbek, Veli Özer: **TCK İzmir Şerhi Yeni Türk Ceza Kanunu’nun Anlamı**, C: I, 2. bası, Seçkin, Ankara, 2005.
- Özgenç, İzzet: “Banka Yolsuzlukları ve Zamaşımı Sorunu”, **Türk Hukuk Dergisi**, sayı:71, 2003, s. 4-28.
- Özgenç, İzzet: **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6. Bası, Ankara, Seçkin, 2011.
- Soyaslan, Doğan: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 3. bası, Ankara, Yetkin, 2005.
- Taner, Fahri Gökçen: **Ceza Hukukunda Zamaşımı**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008.
- Yarbaş, Fevzi/Bağcı, Basri: **Türk Ceza Hukukunda Dava Zamaşımı ve Müddetler**, Ankara, Adalet yayınevi, 1999.